

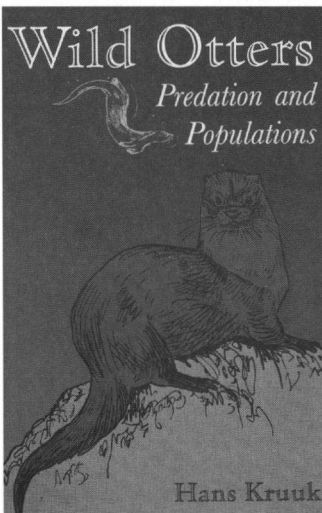
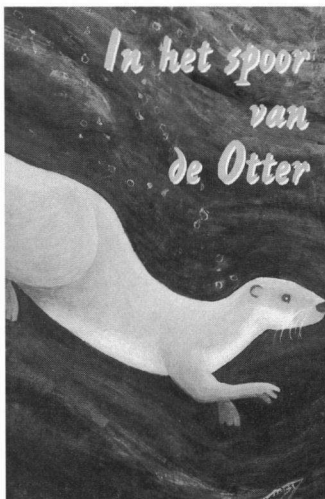
Driemaal otters

Wie in de gelukkige omstandigheid is geweest om onderzoek te mogen doen aan in het wild levende otters zal met mij beamen dat otters verslavend zijn. Dit blijkt ook wel uit het verschijnen van drie boeken over otters, geschreven door drie mensen die al vele jaren zeer begaan zijn met het lot van de Europese otter: Hans Kruuk, Addy de Jongh en Claus Reuther.

'Wild otters' van Hans Kruuk is een samenvatting van het onderzoek dat hij de afgelopen 10 jaar heeft verricht aan de Europese otter *Lutra lutra*. Eigenlijk is het een vervolg op zijn eerdere boeken 'The social badger' en 'The spotted hyena' en verhaalt het over de vraag die elke bioloog en natuurbeschermers bezighoudt: wat limiteert de aantallen van een soort in een bepaald gebied? Zoals de meeste ecologen zoekt hij het antwoord in de relatie tussen het individu en zijn leefomgeving, met name het plaatselijke voedselaanbod.

Om deze theorie te toetsen moet je het dier in zijn natuurlijke omgeving onderzoeken en zoveel mogelijk gegevens over zijn leefgebied verzamelen: wat eet hij, waar haalt hij het vandaan, wat is het aanbod, hoeveel jongen worden er geboren en waar gebeurt dat, enz.? Het mooiste is als je de soort in verschillende gebieden kunt onderzoeken. Hans Kruuk verkeerde in die gelukkige omstandigheid en beschrijft de otters en hun leefgebied in Shetland, waar ze langs de kust leven, en in de binnenlanden van Schotland, waar ze langs rivieren en meren leven. De waarnemingen aan deze wilde otters leveren veel nieuwe inzichten op, zowel over otters (de meeste kennis over Europese otters was afkomstig uit onderzoek aan dieren in gevangenschap of aan de hand van sporen in het veld), als over de juistheid van de 'theorie'. Het boek eindigt met een

BESPREKING BOEK

kleine herziening van de theorie.

'Wild otters' leest als een detective. Er wordt regelmatig verwezen naar onthullingen die verderop volgen en wakkert zo de nieuwsgierigheid aan naar het hoe en waarom. Voor de kritische lezer die zelf geen ervaring heeft met in het wild levende otters zullen sommige onthullingen niet zo overtuigend overkomen. Het cijfermateriaal waarop de uitspraken zijn gebaseerd is soms zo summier, dat nog volop discussie

mogelijk is over de conclusies die Hans Kruuk trekt. Het boek maakt echter eens te meer duidelijk hoe belangrijk veldbiologisch onderzoek is voor een effectief beheer van een bedreigde diersoort: er worden heel wat heilige torentjes over de leefwijze van otters omver gegooid.

De andere twee boeken zijn van geheel andere aard. Ze zijn geschreven door de directeurs van Aqualutra in Nederland en van het Otter-Zentrum in Duitsland. Beide boeken volgen hetzelfde stramien, dat begint met een samenvatting over de biologie van de otter. Hieruit blijkt dat het boek van Claus Reuther eigenlijk al verouderd is, omdat hij nog niet over de resultaten van Hans Kruuk's onderzoek beschikte. Daar staat tegenover dat hij, in tegenstelling tot Addy de Jongh, over eigen onderzoeksresultaten kon beschikken. Overigens is er wel iets bekend over de otters die ooit in Nederland leefden, wat ik helaas miste in het boek van Addy de Jongh (zie van Wijngaarden & van de Peppel, 1970).

Vervolgens wordt ingegaan op de dramatische achteruitgang van de otter in beide landen sinds het begin van deze eeuw en welke oorzaken hieraan mogelijk ten grondslag lagen. Beide boeken eindigen met maatregelen die genomen kunnen worden om het zoetwatermilieu weer leefbaar te maken voor otters. Dit gebeurt in algemene termen, zodat het voor een terrein- of waterbeheerder niet zoveel waarde heeft.

De grootste waarde van beide boeken ligt waarschijnlijk in de vele foto's en de anekdotes (vooral die over Addy en zijn tamme otter Penny), die de nog onwetende burger warm

kunnen maken voor een otter-vriendelijk zoetwaterbeheer. Als dat het doel van de boeken is geweest, dan voldoet het boek van Claus Reuther hier beter aan, omdat hier beduidend meer aandacht aan de vormgeving is gegeven. Wie het boek van Addy de Jongh koopt steunt daarmee echter ook het otterpark Aqualutra, waar men de otters in levende lijve kan zien. En daar kan geen enkel boek tegen op!

Dennis Wansink

Hans Kruuk, 1995. Wild otters; predation and populations. Oxford University Press, Oxford. 290 pp. ISBN 0-19-854070-1. Prijs f 89,70 (BF 1800).

Addy de Jongh, 1995. In het spoor van de otter. Interboek, Leeuwarden. 120 pp. Prijs f 34,50 (BF 690). Bestellen bij Uitgeverij Interboek, telefoon 058-2139105 (NL) of Aqualutra, telefoon 0511-431214 (NL).

Claus Reuther, 1993. Der Fischotter; Lebensweise und Schutzmassnahmen. Naturbuch Verlag, Augsburg. 64 pp. ISBN 3-89440-110-9. Prijs f 28,50 (BF 570).

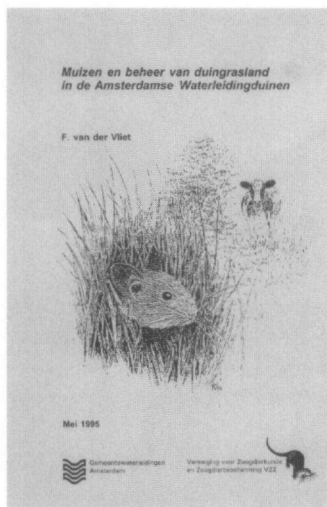
Wijngaarden, A. van & J. van de Peppel, 1970. De otter, *Lutra lutra*, in Nederland. Lutra 12: 1-70.

Muizen in de duinen

In mei verscheen de rapportage van het muizenonderzoek dat Floor van der Vliet in 1993 in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) heeft uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het bestuderen van verschillende beheersvormen van duingraslanden in de AWD: beweiden (met koeien of schapen), maaien of niets doen. Dit rapport is het eerste deelrapport van een reeks, waarop later twee overkoepelende rapporten (over maaibeheer en begrazing) gebaseerd zullen worden.

Bij vergelijking van de vangsten en het gebruik van de sporentunneltjes in de diverse vegetatietypen kwam duidelijk naar voren dat in korte grasvegetaties alleen muizen werden gevangen op plaatsen waar bomen staan. Kennelijk erva-

ren de muizen kort gras als een onveilige plek. De meeste vangsten werden gedaan in lang gras of onder struweel. De hoogste dichtheid werd geconstateerd in een rietkraag langs een infiltratiegeul, waar veel bosmuizen gevangen werden. In een hoge gras- of kruidenlaag op een vochtige bodem

werden alle vijf genoemde muize-soorten gevangen. De rosse woelmuis is alleen aangetroffen op plaatsen waar zich struiken of bomen in de nabijheid bevinden. In korte grasvegetaties werden ook nauwelijks holen, vraatsporen of uitwerpselen van muizen aangetroffen; het zijn blijkbaar de minst geschikte leefgebieden voor muizen in het duin.

Korte vegetatie ontstaat onder andere door begrazing en maaien. Begrazing vindt in het hele duin plaats door konijnen, reeën en damherten, maar op het eiland van Rolvers ook een deel van het jaar door pinken. Indien er voldoende afwisseling bestaat met vochtige delen met een hoge kruidenlaag en overgangen naar struweel, kunnen de muizen zich hier goed handhaven. Ook in terreinen waar gemaaid wordt zijn de gedeelten met een hoge begroeiing van belang voor herkolonisatie.

Het rapport ontleent een meerwaarde aan de samenvatting van muizenonderzoek in andere duingebieden van Noord- en Zuid-Holland. Hierbij zijn helaas de vangstgegevens in Voornes Duin van onder andere de zoogdierenwerkgroep van de NJN, alsmede van onderzoek in het Zwanenwater, over het hoofd gezien. Naast overeenkomsten vallen ook enkele verschillen op: zo lijkt de veldmuis, die het in de AWD goed doet, in Meijndel te zijn verdwenen. In de bespreking van het onderzoek van Hieselaar in de AWD en van het recente onderzoek in Meijndel worden niet alle gevangen muize-soorten genoemd. Ook zijn slechts enkele resultaten van het uitgebreide braakballenonderzoek van Fred Koning in de AWD opgenomen. Uilen zijn betere muizenvaarders dan mensen; in braakballen zijn bepaalde trends in de muizenpopulatie vaak sneller te volgen dan met behulp van inloopval-

len. In het rapport worden geen duidelijke beheersaanbevelingen gedaan. Wel kunnen we tussen de regels door lezen dat in de AWD de vochtige gedeelten de belangrijkste leefgebieden voor muizen zijn. Bij het beheer van de geuloevers zou rekening gehouden moeten worden met de biotoopeisen van de waterspitsmuis, waarvan de afgelopen jaren enkele exemplaren zijn vastgesteld, maar waarvan nog niet bekend is hoe groot de populatie is. Als uitsmijter is in bijlage 4 een goed overzicht van het voorkomen en de talrijkheid van de in de Hollandse duinen voorkomende muizen verstoppt.

Rogier Lange

Floor van der Vliet, 1995. Muizen en beheer van duingrasland in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Mededeling 27 van de VZZ, 48 pagina's, ISBN 90-73162-27-0. Prijs f10,- of BF 200. Verkrijgbaar bij de VZZ, Emmalaan 41, 3581 HP Utrecht, telefoon 030-2544642 (NL).